

rojena stvar potrebuje, de se izčisti tistiga črnika-stiga blata, ki se je skozi več mescov v čevih mladiga teleta nabralo, ko je še v maternim telésu bilo. Če se to blato, ob pravim času iz čev ne spravi, je dostikrat vzrok poznejši driske.

Dostikrat je tudi predobro, premastno materno mléko krivo, de tele na driski zbolí, posebno če je želodec bolj slabôtniga teleta preslab, premastno mléko prekuhati. Tudi na to naj gleda skerbni kmetovavec — in v taki okoljšini raji telè odstavi.

Dalje naj gleda, de se mlada živina ne prehladí; iz prehlajenja izvira velikrat driska.

Vse te vzroke naj skusi skerbni živinorednik odpraviti.

Med mnogimi zdravili se je pa pri driski telét tóle velikrat práv dobro skazalo:

„Kupi za 2 groša grenjkih mandeljnov, stolči jih, kar nar bolje moreš, drobno, in potem jih daj v políču sladkiga mléka enmalo prekuhati. Po tem vlij vse to telétu na enkrat mlačno v gobec, de popije. — O 12 urah je večidel driska odpravljena — in malokrat je treba to zdravilo dvakrat ponoviti.

Konstitucija — in povišanje davkov.

„Naj gré vaša takó hvaljena konstitucija rakam žvižgat, če bi mógli zmirej večí davke plačevati“ — slišimo od več strani ljudi govoriti in nam tudi dopisovati, — in žalostno je, de se še taci ljudi ne manjka, ki namest de bi nevedne podučili, de višji davki niso nasledik konstitucije, še le ljudi šuntajo in podpihujejo rekoč: „zdaj imate konstitucijo, kér niste bili s staro vladbo zadovoljni.“

Prijatli! ne dajte se od taci podpihovavcov motiti. Vstava ali konstitucija ni tega kriva, de smo za prihodnje léto višji davke dobili, — kér konstitucijsno prizadevanje ravno v tem obstóji, deržavne stroške pomanjšati in potem tudi kar koli je moč davke ponížati.

Vzroki sedanjiga povikšanja davkov so vsi drugi in posebno sta ta dva:

Stara nekdanja vlada, čeravno je več ko tridesetlétni mir vživala, ni takó gospodarila, de bi si bila deržavniga premoženja kaj prihranila, marveč je še veliko dolgov naredila. Namesto polne mošnje je novi vladi prazno zapustila.

Prekucije lanjskiga in letašnjiga léta, hude in dolgočasne vojske, posebno na Laškim in Ogerskim, so veliko milijonov požerle. Od kod pa te milijone vzeti, če ni nič v žepu bilo? Stare skušnje vsih deželá učé, de vojske veliko denarja potrebujejo, in de ob časih vojská se davki povikšujejo.

To sta pglavitna vzroka povikšanja davkov — ne pa nedolžna konstitucija sama po sebi, kteri se je primerilo, de je ravno v tak čas padla.

Sicer pa ne smemo pozabiti, de take imenitne premembe, kakor jih premén cele deržavne vlade za sabo pripelje, so tudi z marsikterimi stroški sklenjene, in de se vse to le takrat za popolnoma poravnano more spoznati, kadar bo velika deržavna mašina avstrijskiga cesarstva v red djana, kteriga vladarstvo gotovo ravno takó, kakor ljudstva željno pričakujejo.

Kadar se bojo nove gospóske in nove srenje vstanovile, kadar bojo deželni in deržavni zbori svoje imenitne opravila začeli in se zastran vsih naprav in potreb deželá v prijateljski edinosti z vikšim vladarstvom posvetovati jeli, takrat se zna vse poravnati, kakor vstavna osnova terja, in tudi čez določilo davkov bojo imele ljudstva pravico v imenovanih postavnih zbórih govoriti in za odpravo marsikteriga stroška se potegniti, iz kteriga izvira vikši davki.

Kdo zamore tedaj, če le po vérh to pomisli, konstitucijo dolžiti, de je ona povikšanja davkov kriva? Če se je primerilo, de je v čas hudih prekucij in vojská padla — ali more ona kaj za tó?

Kdor pravico in resnico, in pa postavno svobodo ljubi, ne bo svobodne vlade, ki jo konstitucija ljudstvom podelí, čertil in sovražil, čeravno bo obžaloval, de rojstvo avstrijske konstitucije ni v miren čas padlo, de bi bile ljudstva brez in berž vsih težav dobrote podejljene vstave vživati začele.

Noben resničen prijatelj našiga cesarstva tedaj ne bo vstave dolžil — kaj taciga govoré le starokopitneži, ki bi radi imeli, de bi pod staro bréme nazaj prišli!

Vesel naj bo, kdor brati zna.

(Mladim, pa tudi starejim ljudém po kmetih v prevdárk).

Kdor se brati naučí, se mu to takó dobro zdí, kakor de bi še tako srečin bil, kér spozná, de mu to veliko pomaga, de se veliko dobriga naučí in si kratek čas dela; de si marsiktero reč v svoj prid oberne, in tudi drugim pové, kar je koristniga bral. Kakó žalostno je pa za tiste, ki brati ne znajo; kolikokrat se sliši; de ta ali uni pravi: „oj ko bi jez brati znal, bi rad 50 ali 100 goldinarjev dal! Glejte! kakó se nekteri kèsajo, ki niso v šolo hodili in lepi čas zamudili, de se niso brati naučili. Nekteri bi se še lahko brati naučili, pa si mislijo, de je pretežko, in zató se ne podstopijo kteriga prositi, de bi jim čerke pokazal, in jih dalje besede izrekovati naučil. Nekteri pravijo: „sim že prestar, se ne morem nič več naučiti.“ Ali jez Vam pravim: Od šestiga do tridesetiga léta se zna vsakteri lahko v svojim jeziku brati naučiti. Tudi odraseni človek se pozimski čas od sv. Martina do sv. Jurja lahko brati naučí; in če bi v tem času ravno kaj zamudil, se mu bo po tem obilno povračevalo, kér bo brati znal, dokler bo živel.

Postavimo si pred oči taciga, ki je slep od rojstva, — kakó čudno se mu zdí, ko sliši od svetlobe sonca in lesketanja zvezd, od lepih cvetlic, od lepiga človeškiga obraza, od lepih hiš, cerkev, kipov, lepe živine i. t. d. govoriti, kakó čudno se mu to zdí, kar drugi hvalijo, on pa tega viditi nemore — kakó želi, de bi tudi on vidil! Postavimo si na dalje pred oči kruljeviga, hromastiga, sključeniga, — kakó taki želijo, de bi zamogli ravno hoditi, in takó naglo iti ali teči, kakor drugi, ki imajo zdrave ude! Ravno takó mora takim biti, ki brati ne znajo, če vidijo pred seboj bukve odperte, v kterih toliko lepiga in koristniga zapisano stóji, in slišijo druge brati — njim pa so čerke, kakor slepimu barve!

Ali na to nekteri pravijo: „Jez nisim kriv, ampak moji starši, moji oskerbniki, moja žlahta, moji gospodarji, kteri mi niso pripustili, ne privošili, de bi bil v šolo hodil, de bi se bil kaj brati in pisati naučil.“ Drugi pravijo: „Jez nisim časa, ne prilike imel, de bi se bil saj brati naučil.“ Tretji pravijo: „Jez takó lahko živim, čeravno brati ne znam, jez znam svojo zemljo obdelovati, in od svojiga pridelka lahko živim, kér vidim, koliko je takih, ki znajo dobro pisati, rajtati in druge zvijače, pa vender kruha stradajo, hodijo od hiše do hiše, in se slabo obnašajo in vedejo.

(Dalje sledí.)

Večerni natoroslovski pogovori v Ljubljanskim muzeumu. *)

Gospod Feyer je unidan razložil, kakó naj se kamnine in rudnine, živali in zeliša íšejo, naberajo in

*) Radí bi v »Novicah« vse te pogovore natisniti dali, pa prostor »Novic« nam tega ne pripusti. Torej bomo le od nar važniših in našim brávcam primernih govorili.

Vesel naj bo, kdor brati zna.

(Mladim, pa tudi starejim ljudem po kmetih v prevdark).

(Dalje.)

Na izgovor prvih jim to odgovorim: Če te niso tvoji starši ali drugi v šolo hoditi pustili, de sam brati ne znaš, pa saj drugim privoši, to je, svojim otrokam, svojim pastirčkam ali tebi zročnim otrokam, de bodo v šolo hodili; ne bodi jim zato nevošljiv, kér ti brati ne znaš, de tudi drugim tega ne privošiš. Kaj je slep človek zato drugim nevošljiv, če drugi vidijo, on pa ne? kaj bo on drugim zato oči pokazil, de bi tudi drugi slepi bili? On le Bogá za druge prosi, de bi jih Bog take nesreče obvaroval. Ravno tako tudi ti stori: opominjaj, prigajnaj, spodbadaj, sili druge, de bi se brati ali pisati naučili, če le priliko za to imajo. Ti boš sam veselje po tem imel, ko boš vidil, kakó ti bodo otroci kaj lepiga brali, in se ti zahvalili, de si jim priliko privošil, se kaj naučiti.

Na izgovor drugih se to reče: Če ti nisi prilike ali časa imel, de se nisi brati naučil, morebiti takrat še ni bilo toliko šol ali je še malokteri takrat brati znal; zdaj so pa vsi drugi časi, zdaj je več šol, in prihodnjič jih bo še več. Če tedaj ti nistake prilike ali časa imel, pa jo drugim privoši, in pripusti jim, de se bodo saj brati naučili. Če si ti ali od mladosti, ali pozneje kruljev, hromast ali sključen postal, kaj boš tudi drugim to privošil, de bi takó nesrečni bili? Jez mislim, de tako hudobniga serca nimaš.

Na izgovor tretjih se to odgovori: Če ti lahko živiš, če ravno brati ne znaš, ne misli, de bodo tudi drugi takó lahko živeli, če ne bodo brati znali, kakor ti. Postavim, ti imaš celo zemljiše (cel grunt), pa dosti otrok; ali bodo tvoji otroci vsi na tvojim zemljišu ostali? ali se ne bodo razšli? ali ne zna kateri tvojih sinov rokodelce, štacunar, vojšak ali kaj družiga postati, de mu bo treba, de bi brati in pisati znal? Če imaš ti na svojim gruntu le lesnike in drobnice, de jih komaj za jesih obrniti znaš, kaj ne boš svojim otrokam kaj boljšiga sadú privošil? Če ti nisi znal drevja požlahniti, kaj te ne bo veselilo, če bi se otroci tega naučili, de bi divjake s žlahnimi cepiči pocepili? ali se ne bo otrokam dober sad bolje prilegel, kakor lesnike, ki jim usta skup vlečejo, če jih vgriznejo? Če se taki divjaki pocepijo, boš tudi ti rad dobri sad vžival, in tudi svojim otrokam ga privošil. Ravno takó je, če ti brati ne znaš, tedaj saj svojim otrokam in drugim, če moreš, privoši, de se bodo brati in pisati naučili, in kmalo boš tudi ti od taciga sadú kaj vžival, kér ti bodo otroci iz dobrih bukev lepe reči brali, ali pripovedovali, kar se bo v tvoje serce zasajalo in dober sad prinašalo. Res je, kdor nič ne vé, nič ne skusi, tega nič ne mika. Če ravno druge vidiš, kateri dobro brati in pisati znajo, pa slabo izhajajo, kakó bodo pa tisti izhajali, če clo nič brati in pisati ne bodo znali? In če se med takimi, ki brati in pisati znajo, nekteri potepuhi znajdejo, se ne smé misliti, de morajo tudi tvoji otroci taki postati. Zavolj takih se ne smé zanemariti, de bi se otroci ne priganjali brati in pisati učiti, kér vselej taki laglej izhajajo, kateri brati in pisati znajo, kakor pa tisti, ki nič ne znajo, in ki še svojih domačih reči zapisati ali zrajtati ne znajo.

(Konec sledi.)

Kaj Vodnik od nas Slovencev

in slovenskiga jezika na dalje piše.

(Konec.)

Bohoričova gramatika se je razgubila, Hipolitova je premalo med ljudi prišla. Sleherni pisavec je krajnsko pisal, kakor se mu je zdelo; nobeden ni gledal na stanovitno vižo, vstavo ali red. Pisarji poprejšniga stoletja so se dosti držali po Bohoriču,

ali v sedajnim stoletju so rili naprej, in s krajnskim pisanjem delali, kakor prešič z meham.

Oče Marka, minih bôsih Avguštnarjev kloštra na Dunajski cesti, v Ljubljani rojen pred mestam, vidijoč to nadlogo, je pisal novo gramatiko v letu 1768. On je imel v bukviši tega kloštra Bohoričovo in Hipolitovo gramatiko; vunder drugači je napravil svojo, jo na dan dal, in rekel: de do njegovih časov še nobene krajnske gramatike ni bilo. Alj potle smo zvedili, de on je imel poprejšne gramatike; — zatorej naj gleda sam gori, kako si je upal neresnico govoriti in pisati.

Očetu Marku smo vunder hvaležni za več reči. On je spet branje med ljudmi razširil; od trideset let se je skoro vsak pastir in pastarica brati naučila. Dosti bukev je med ljudi dal, jezik sem ter tje v bukvah očistil, omečil in lepši perrezal. Alj nektare reči zastopnim niso dopadle; on je namreč stare mejnike brez vzroka prestavil; od starih gramatik odstopil, pisal kakor Ljubljanski predmestnani govoré; ni gledal na čistiši jezik Polancov, in dalječ od Nemcov stoječih starih krajnskih zarodov. On je preveč nemčoval, namest de bi bil slovenil. V nekterih besedah je brez potrebe hrovatil, v družih pa premalo unajne Slovence čislal, kar je lahko ino treba.

Eden njegovih jogrov spozná, de se je dosti od njega naučil; vunder sedaj vidi, de je potrebno tudi stare gramatike poslušati, kateri so pred njim pisali.

Od tod pride, de oče Marka pri nas nobeniga nima, ki bi se po njem popolnim deržal; prestavljavci sv. pisma ino drugi učeni od njegove viže odstopajo, in se bližajo starišim pisarjem v jeziku in pisanji.

Iz tega sklenem, de bi dobro bilo skorej eno gramatiko in besediše viditi, *) v katerih bi se krajnski jezik v svoji čistosti najdel, stari mejnik le iz potrebe prestavil, govor po tih naukih perrezal, kakor so ga družih jezikov učeni lepotili, in se nič nezapletalo, temué izrekovanje za ušesa, pismo in za pesem prilično naredilo.

Slovinci!

besednjak stariga slavenskiga jezika nam je oznanjen.

Spet zamoremo s serčnim veseljem reči, de slovensko slovstvo veselo napreduje. Visoko učeni slovanski jezikoslovec in učenik slovanskiga jezika na Dunaji gosp. Dr. Miklošič je pred nekimi tedni doveršil besednjak (rečnik) staro slovenskiga jezika, in nam v njem podal važno delo in pomoč za filologijo slovansko in za razumenje starih spominkov kakoršniga koli slovanskiga narečja. Obširno delo izverstno dognati, se je slavni gosp. profesor deset lét trudil, je nabiral besede iz nar starejih rokopisov in knjig, kar koli jih je mogel najti, in težko kdo drugi je imel toliko priložnosti do starih slovanskih zakladov priti, kakor on. Nabral je tedaj okoli 18000 besed, in je pri tem sosebo na to gledal, de jih je takó popisal, kakor se v nar starejih izvorih najdejo, in kakor se duhu našiga stariga jezika v resnici priličijo. — Rečnik je že gotov, pa se ne bo pred 15. grudnam razdajal. Kdor ga imeti želi, naj se naroči pri gosp. Dr. Miklošiču, in naj mu kmalo pošlje naročivno pismo z denarjem vred (3 gold. v srebru) na Dunaj (k. k. Hofbibliothek), kér se bojo rečniku tudi iména naročnikov pridjale. Kdor se na 10 iztisov naroči, dobí eniga poverh. Kdor se bo pa pozneje za nje oglašil, bo mogel 5 gold. plačati.

*) Vodnikove želje zastran gramatik so se obilno spolnile, kér imamo že več dobrih slovnice, — besednjakov ali besediš nam pa še zmirej manjka, kér razun hvale vredniga Murkotoviga dosihmal nobeniga večiga besednjaka vsi Slovenci skupej nimamo. De bi pač zamogel obljubljeni kmalo na svitlo priti! Vredništvo.

Šesterolétni krog je tak:

Pervo léto pognojena preorana praha (ledina), drugo léto pšenica ali réž, tretje léto ječmen z deteljo, četrto léto detelja (seč), péto léto pšenica, tudi ječmen, šesto léto oves z deteljo.

Enako temu je obdelovanje večlétniga teka s tem razložkam, de se pri žitnih njivah setev ozimine in jarine po dvakrat do trikrat v krogu zverstita. V krajih, kjer je voljeno, pa ne presuho zračje, sejejo tudi pod sternaše tistiga léta, to je, kakor hitro je pšenica, réž in ječmen požét, še pozneje repo, korenje, grah, grašico, turšico, ajdo in to njim dobro verže. Tudi spomladi še sejejo nekteri med žito mnogiga sadú, kakor; repo pod ajdo, korenje pod mak, lan pod réž; po družih krajih sejejo deteljo in korenje med lan.

(Dalje sledí.)

Velki zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

Presednik kmetijske družbe, gosp. F. Terpinc je začel pomenjke današnjiga shoda z ogovorom, v katerim je pervikrat kot novo izvoljeni in od cesarja potereni predsednik kmetijske družbe zbor prijazno pozdravil, in ga posebno važnih reči opomnil, ki se imajo danes skleniti. Poslednjič je imenoval namestnike, ki so jih kot poročnike druge kmetijske družbe našiga cesarstva izvolile, de naj bojo v njih iménu pri tem zboru pričijoči in jim oznanijo, kar se je danes govorilo in sklenilo.

Tajnik kmetijske družbe, Dr. Bleiweis je po tem zboru oznanil nar imenitniši opravila družbiniga odbora, ki jih je od poslednjiga zbora noter do današnjiga dneva doveršil.

Po tem se je vzdignil gosp. Samasa, odbornik kmetijske družbe, in je govoril od podružnic (Filialen) kmetijske družbe. Razložil je in povedal, de se bojo dolgo dolgo zaželjene podružnice zdej vstanovile in de ima po sklepu poslednjiga velkiga zbora in po novi politiški osnovi Krajske dežele 21 podružnic biti, namreč: 1) Okolice Ljubljanske in Verhniška, 2) Smeledniško — Kamniška, 3) Podpeč — Zaloška, 4) Krajnsko — Ložka, 5) Teržiška, 6) Bela Peč, 7) Radoljsko — Blejska, 8) Višnjogorsko — Zatičinska, 9) Trebinsko — Žuženperska, 10) Mirniško — Mokronožka, 11) Zavštanska, 12) Novomeška, 13) Kerško — Kostanjevska, 14) Ribniška, 15) Kočevska, 16) Metliška, 17) Planinska, 18) Postojnska, 19) Ložka, 20) Vipavska, 21) Idrijska. Na dalje je gosp. Samasa v iménu odbora vošilo razodel, de naj tisti gospodje, ki so dosihmal v prid družbe njeni kantonski dopisniki na deželi bili, še to opravilo blagovoljno prevzamejo, de prihodnji mesec pokličejo skupej ude svojiga dosedanjiga okroga, de se pri tem shodu za vsako podružnico izvolijo podružbini predsednik in 4 odborniki, in de bojo takó ob novim létu 1850 vse podružnice vstanovljene. — Zbor je poterdil od konca do kraja ta gosp. Samasatov predlog, in sleherni zbranih gosp. udov je sabo vzel 1 iztis osnove novih podružnic, kateri osnovi je pridjan naslednji vvod:

„Kmetijska družba kakoršne koli kronovine je le takrat v stanu posebno koristna biti, ako se razširi po celi deželi, in če udje posamesnih njenih razdelkov (podružnic) v prijazni zložnosti s središtem družbe se goreče poganjajo za vse, kar služi v povzdigo domačiga kmetijstva, in si prizadevajo vse odverniti, kar je ti povzdigi na poti, — le takó se da poglobitni družbini namen „zmirej večí popolnamost kmetijstva v vsih njenih razdelkih“ doseči.“

„Ta namen se da pa le z vstanovljenjem podružnic po več krajih dežele in z njih živo delavnostjo

doseči, de se takó udam vsake podružnice priložnost nakloni, vsako léto večkrat v kakšnim bližnjim kraju skupej priti, kjer si zamorejo svoje skušnje razodevati, potrebne izvedenja dobivati, svoje vošila v prid kmetijstva naznanovati, dobre nasvete središu pošiljati, de jih ta višjim vradam in ministerstvu predloži ali pa tudi po potrebi takrat, kadar podružbiniga zbora ni, se v enacih zadevah po pismih ali z besedo na odborstvo podružnice obrniti.“

„Prečastito ministerstvo kmetijstva je v svojim pismu 22. listopada 1848, pod št. 217²/₁₁₅, tudi našo kmetijsko družbo k obširniši delavnosti naserčilo, in je meje, med kterimi se je móгла kmetijska družba dosihmal le tésno gibati, takó razprostorilo, de to dovoljenje prečastitiga ministerstva družba rada z veliko hvalenostjo spozná.“

„Tú sem segajoče pismo visociga ministerstva se takóle glasi: „Delavnost kmetijske družbe se poprej ni mogla na vse strani veljavno storiti, zato ker se ni smela v politiške reči vtikovati, ktere vunder njih opravila tolikrat dotikati morajo; tudi državna oblast poprej njeniga mnenja ni kaj porajtala in ni rada vidila, če je družba, brez de bi bila za to prašana bila, iz vózke meje čisto obertnijskiga ravnanja stopila in v reči segala, ki v opravilstvo državne oblasti spadajo.“

„Sedanja vlada razume svojo oblast vse drugači; ona si je svesta, de bo v pripomoči vdeleženi nar krepkejši podporo za povišanje državniga blagostanja našla.“

„Ministerstvo kmetijstva bo po kmetijskih družbah nasvete in naklépe zastran postav, ktere pravi prid kmetijstva pospešujejo, radovoljno zaslišalo, in za dobro sposnato tudi v djanji izpeljalo. Sploh želí prav zložno so-delanje s kmetijskimi družbami.“

„Ker tedej visoko ministerstvo kmetijstva kmetijskim družbam takó prijazno rokó podá, jim je lepa pot odperta k obširniši delavnosti, in le na prizadevanji in trudu vsaciga posamesniga uda je zdej ležeče, de kmetijska družba veliko koristniga opravi.“

De je pa prečast. ministerstvu kmetijstva s tem novim svobodnejšim stanam kmetijskih družb tudi čista resnica, spričajo mnogoteri koristni ukazi, ki jih je ministerstvo kmetijstva na svét naše kmetijske družbe v prid kmetijstva dalo.“

„V velikim zboru kmetijske družbe 24. prosenca t. l. so bile postave podružnic (poglej družbini letopis „Annalen“ tega leta) sklenjene, in tudi podružnice so bile imenovane; tode rečeno je bilo, de zastran gotove vstanovitve podružnic naj se še počaka vstanovljenje novih politiških kantonov na Krajskim.“

„Ti so zdej dogotovljeni, in gledé na te nove kantone in na sklep velikiga zbora 24. prosenca, je so-stavljena naslednja osnova podružnic.“ —

Upati je, de se bojo zavoljo imenitnosti prihodnjih podružnic večidel vsi gosp. udje ene podružnice zbrali in po svoji nar boljši previdnosti predstojnika in odbornike volili. Nadjamo se pa tudi, de bojo izvoljeni to častno opravilo v prid svojih kmetijskih sosedov radi prevzeli.

(Dalje sledí.)

Vesel naj bo, kdor brati zna.

(Mladim, pa tudi starejim ljudém po kmetih v prevdark).

(Konec.)

Branje je vsakimu potrebno, kér zdaj so že taki časi prišli, de tist, kteri brati ne zna, je skorej le napol človek. Nova vlada, ki so jo nam presvitli Cesar dali, ni oprostila le zemljiš njih podložnosti, temuč je tudi vsaciga človeka povzdignila na tako stopnjo svobode, de sme v svoji srenji, kakor tudi v deželnih in državnih zborih, če je va-nje izvoljen, odkritoserčno

za prid ene in druge reči govoriti. Kaj pa bo govoril, če brati ali pisati ne zna, če clo nič ne vé, kaj nova vlada (konstitucija) veléva, kaj nasproti prepové, kaj sme, kaj ne sme biti i. t. d.

Če je kdo rokodellec (antverhar), si take bukve preskerbí, ktere so za njegovo rokodelstvo potrebne, jih bere, premišljuje, in poskuša, de se bolj v svojim rokodelstvu izučí, in tudi zvé, kar so vunanji rokodelci znajdili.

Če je pa kdo kmetovavec, mu je branje tudi posebno koristno, kér se iz nekterih bukev veliko dobriga lahko naučí, in lahko spozná, de se staro kopito (stara navada) mora popraviti, ali pa novo narediti, to je, stare drevesa obžagati, stare suhe veje otrebiti, de se staro drevó zopet pomladí, ali pa de se namest starih, posekanih dreves, nove, mlade drevesa zasadijo, de se mora namest plitvo, globoko orati ali prekopavati, iz pašnikov ali gmajn njive in travniki narediti, in živino v hlevu rediti, de se več gnojá, in potem več žita pridobi, namest vozkih krajev (ogonov) po različnosti sveta tudi široke delati, kér po razorih se malo perdela. Zvedil bo iz bukev, kakó se živina bolj zdrava ohrani, ali če zbolí, kakó se zopet ozdraví; kér na tem je kmetovavcu veliko ležeče. Kakó se vse to napravi in stori, to nam Novíce in druge za ta namén spisane bukve popíšejo, in kmetovavec takiga popisvanja nar bolj potrebuje, de opusti slabe stare navade, de si zamore več pridelati in premožnejši in bogatejši postati. Zató pa je treba, de se brati naučí.

Če je kdo hlapec ali dekla, saj ob nedeljah in praznikih kakšne poštene bukve bere in si kratki čas dela, ali se v kersanskim nauku še bolj učí, bolj zvesto svoje delo in službo opravlja, in se okoli ne potépa.

Če je kdo bolan, kdo bo zmiram pri njem stal, in mu kratki čas delal; — če zna brati, si okrajša dolge ure, če take bukve bere, ki ga tolažijo.

Ki tedaj še brati ne znate, ne zamudite brati se naučiti, ali saj mladini pripustite, de se brati naučí!

Kér pa tega mojiga spodbujanja ravno tisti brali ne bojo, za ktere je pisano, tedej prosim, de naj tisti, kteri bodo to brali, takim oznanijo ali jim beró, kteri še brati ne znajo, kterim pa je to pisanje namenjeno, de se zbudijo, in de spoznajo koristnost branja za se ali za svojo družino, posebno za otroke. Naj bi starši in gospodarji saj pozimski čas mladine ne zaderževali brati se učiti, kér je taka lepa prilika, de lahko v šolo, ali h kterimu drugimu v nauk grejo; — eno ali 2 uri na dan se veliko domá ne zamudí, vunder pa zna to otrokam za celo njih življenje v veliki prid biti!

—c.

Čast, komur čast gré.

Vsak omikan človek vé, de je pred nekimi léti nek naravoslovec Dagu erre po iménu znajdel: obraz vsake reči na rudnínske ploše samó s pomočjó sončnih žarkov, ktere je skozi temnico (camera obscura) na imenovano plošo napeljal, vtisniti, takó de v malo trenutkih je bil natanjčni obraz človeka, drevésa, hiše i. t. d. na ti plošici vtisnjen in takó vsaka reč vpodobljena.

Naš rojak, častiti gosp. kaplan Janez Puhar, bistróumen naravoslovec, pa je znajdel na prav lahko vižo tudi s pomočjó sončnih žarkov obraze vpodobovati ne na drazih rudninskih plošah (Metallplatten), ampak na steklenih (glaznatih) plošah, in je že več taci podob napravil, med kterimi na priliko cerkev in farovž v Bledu očitno spričujeta, de gosp. Puharjeva znajdba je imenitna znajdba. On imenuje te podobe „svitlopíse“ (Hyalotypie, Transparente Glasbilder) in si še vedno prizadevuje, to znajdbo na nar višji stopnjo popolnamosti povzdigniti.

Gospod Ferd. Schmidt je v 15. shodu natoroslovcov v Ljubljani 14. kimovca t. l. te znajdbe umetniga Krajnca s živo besedo spomnil in povédal, de je gosp. Puhar pripravljen mnogoterih takih podob po naročilu napraviti, ako se mu reč ali kraj oznanita, ki jo kdo vpodobljeno želi. Gosp. Albin Jenko v Ljubljani (Schustergasse Nr. 170) prejema take naročila in dajé natanjčniji izvedenja.

Mi pa spomnimo v „Novicah“ te znajdbe posebno s tem naménam, de se našimu rojaku pervenstvo te znajdbe ohrani, in de ne bojo kdaj naši nasledniki to znajdbo, če se jim iz družih krajev oznani, kot ptujo znajdbo občudevali, ampak de bojo vedili, de je svitlopíse na steklene ploše naš rojak gosp. Puhar znajdel — in de se takó čast iznajdnika ohrani.

Nov davk od sladkora (cukra).

Minister denarstva g. Kraus je presvitl. Cesarju nasvetoval, de se ima tudi sladkor (cuker), ki se v domačih avstrijskih fabrikah iz bele pése (Runkelrüben) dela, z davkam obložiti. Gosp. minister nalogo tega noviga davka v svojim nasvetu takóle opravičuje: „Denarne potrebe silijo neprenehama po novih pripomočkih iskati. Poprej, ko se še ni toliko sladkora vsako leto v domačih fabrikah napravljalo, ga je prišlo več iz ptujih dežel, od kteriga se je pa moglo na meji vvožni col odrajtovati, ki je deržavni denarnici vsako leto veliko tavžent goldinarjev vergel, ki ji zdej niso več na dobro prišli. V sačetku — pravi g. minister — ni hotlo deržavno vladarstvo od novih domačih fabrik davka za sladkor pobirati, dokler se niso terdno ustanovile in pripomógle; zdej naj se pa le davk naloží na izdelani sladkor, in scer na vsak funt domačiga sladkora 1 krajcar, tedaj na cent 1 gold. in 40 krajcarjev, — col od ptujiga siroviga sladkora naj se za cent od 7 gold. in pol povikša na 8 gold., — vvožni col za cent ptujiga očišeniga sladkora pa naj se poniža od 18 gold. na 16 gold., in sladkorne moke na 12 gold., za sladčico (sirup) naj se za zdej vvožnina na 5 gold. postavi“.

Presvitli Cesar so 12. t. m. poterdili ta novi davk. — Po poveršnim prerajtu bo ta davk v celim cesarstvu okoli 516,000 gold. vsako leto vergel.

Novičar iz Ljubljane.

V nedeljsko risarsko šolo za mlade rokodelce: tesárje, mizárje i. t. d., ki jo je pred nekimi léti obertniška družba (Industrie-Verein) v izbah kmetijske družbe v Ljubljani (v Salendrovih ulicah) ustanovila, hodi to zimo toliko učencov, de skoraj prostora zmanjkuje. Njih učenik, gosp. Joahim Oblak, se práv pridno obnaša, in jim létaš v domačim jeziku tudi práv umevno pervíne geometrije na tabli risa in razlaga. Práv bi bilo, ko bi gosp. udje te družbe včasih v to šolo stopili, de bi vidili, de njih létni doneski niso zaverženi, ampak dobro obernjeni, — želimo pa tudi, de bi tisti, ki vedno le zabavljajo, čeravno jim za nič ni mar, kar je v prid dežele, — to šolo obiskali in se prepričali, de se marsikaj koristniga godí, kar se jim še ne sanja ne. — Čeravno je že 3. del „občniga deržavniga zakonika na svitlo dan, smo dobili v Ljubljano še le 2. del! Radovedni smo po njem ségli, viditi, kako je 2. del napravljen — in reči moramo, de nam je že veliko bolj všeč, kakor 1. del. Kakor smo tedaj pervikrat odkritoserčno rekli, de nam 1. del ni po volji bil, ravno tako odkritoserčno danes rečemo, de je 2. del dober, in če bojo gosp. predstavljavci v naslednjih delih v ti meri napredovali, bo slo-